

Lausunto

10.06.2022

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM pitää tärkeänä, että kotoutumislakia uudistetaan ja kotoutumisen edistämisestä vastaavien tahojen rooleja selkeytetään sekä maahanmuuttajien kotoutumista pyritään tehostamaan. IOM kannattaa lakiesityksen tavoitetta kotoutumisen tehostamisesta, mutta samalla lakiesityksessä tulisi huomioida riittävästi erilaiset kotoutuja-asiakkaat ja esimerkiksi kiintiöpakolaiset, joiden haavoittuva asema ja mahdollisesti muita maahanmuuttajaryhmiä suurempi psykososiaalisen tuen tarve, erityisesti alkuvaiheessa, voivat edellyttää pidempää lakisääteistä kotoutumisaikaa. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta kotoutumisajan lyhentämistä tulee arvioida uudelleen, huomioiden, että esitettyä pidempi kotoutumisaika tukee erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ja monien naisten sekä perheiden kotoutumista Suomeen.

Erityisesti alkuvaiheessa saatavalla omakielisellä ohjauksella, neuvonnalla ja dialogisesti toteutetulla yhteiskuntaorientaatiolla on keskeinen merkitys maahanmuuttajan kotoutumisprosessin käynnistymiselle ja kuulumiselle yhteiskuntaan. Monikielinen yhteiskuntaorientaatio tulee määritellä tarkemmin erillisellä asetuksella, jotta sen laatu sekä osallistujien yhdenvertaisuus eri paikkakunnilla voidaan varmistaa. IOM pitää myös tärkeänä, että kotoutuminen nähdään kaksisuuntaisena prosessina, jossa hyvien väestösuhteiden ja yhteiskunnan vastaanottavuuden roolia painotetaan kotoutumisen edistämisessä niin paikallis- kuin valtakunnallisella tasolla.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

-

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

-

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

IOM kannattaa monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällyttämistä kuntien lakisääteiseksi tehtäväksi kotoutumisen edistämiseksi. Lakiesityksessä mainitaan, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin orientaation sisällöstä ja toteuttamisesta. IOM pitää erittäin tärkeänä, että tällainen erillinen asetus laaditaan ja siinä tulisi todeta tarkat kriteerit sille, millainen monikielisen yhteiskuntaorientaation tulisi olla laajuudeltaan, kestoaltaan ja toteutukseltaan. Vastaavanlainen asetus on annettu Ruotsissa, missä lakisääteistä yhteiskuntaorientaatiota saatettiin aiemmin toteuttaa hyvin erilaisena eri kunnissa. Vaihtelevat toteutuskäytännöt ja sisällöt asettaisivat maahanmuuttajat keskenään eriarvoiseen asemaan. Kotoutumisen edistymisen mittaamisen, tutkimuksen ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta olisi tärkeää, että yhteiskuntaorientaatio toteutettaisiin samanlaisena valtakunnallisesti kaikille kieliryhmille.

Myös Suomessa ilman erillisasetusta on riskinä, että erilaiset ryhmämuotoiset infotilaisuudet ja maahanmuuttajille suunnatut kurssit voidaan katsoa monikieliseksi yhteiskuntaorientaatioksi. Yksipuolinen tiedon jakaminen ei ole yhteiskuntaorientaatiota, vaan menestyksellinen orientaatio edellyttää dialogista koulutusmenetelmää ja Suomen yhteiskuntaan vahvasti perehtynyttä ja pätevää kouluttajaa. Jotta yhteiskuntaorientaatio vastaisi tarkoitustaan ja mahdollistaisi kaikkien osallistujien tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen osallistumisen sekä luottamuksellisen ilmapiirin, jossa voidaan jakaa kokemuksia arkaluontoisistakin kysymyksistä, on toteutus oltava läsnäolokoulutuksena. Etätoteutus voisi tulla kyseeseen vain poikkeustapauksissa. Monikielisestä yhteiskuntaorientaatiosta hyötyvät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat sekä luku- ja kirjoitustaidottomat henkilöt, joten toteutus ei voi lähtökohtaisesti perustua pelkästään digitaalisiin toteutustapoihin.

Asetuksessa tulisi todeta, että termi ”yhteiskuntaorientaatio” tarkoittaa kurssia, joka on

- a) kestoaltaan vähintään 70-tuntinen (tulkatusti vähintään 140-tuntinen)
- b) omalla kielellä toteutettu (tulkatusti vain, jos omakielistä kouluttajaa ei saatavilla)
- c) dialogisesti toteutettu
- d) jonka oppisisältö, metodit ja päämäärät on kansallisesti määritetty yhdenmukaisiksi
- e) tiettyjen pätevyyskriteereiden omaavan koulutetun kouluttajan vetämä ja
- f) ensisijaisesti läsnäolokoulutuksena ja vain poikkeustapauksissa etäyhteyksin toteutettu

Kouluttajien pätevyyskriteereiden ja oppisisällön määrittämisessä IOM ehdottaa hyödynnettäväksi Suomen Pakolaisavun asiantuntemusta ja materiaaleja, joita Pakolaisapu on pilotoinut, testannut ja kehittänyt jo useiden vuosien ajan.

Monikielisen yhteiskuntaorientaation rahoitustarvetta tulisi tarkastella uudestaan ja arvioida mahdollistaako ehdotettu rahoitus pohja parhaalla mahdollisella tavalla kaikkiin kuntaan muuttaneiden, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten, yhdenvertaista ja tasa-arvoista kotoutumista ja yhteiskunnallista osallisuutta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

-

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Kuntien rooli kotoutumisen edistämässä tulee lisääntymään lakiesityksen myötä ja on hyvä, että kotoutumisen edistämiseen tähtäviä toimenpiteitä toteutetaan juuri paikallistasolla. IOM pitää kuitenkin tärkeänä, että uusien lakisääteisten tehtävien myötä kunnille tullaan takaamaan myös riittävä rahoitus tehtävien ja vastuiden menestyksekkääseen hoitamiseen. Tulkkauskulujen sisällyttämistä laskennalliseen korvaukseen tulisi tarkastella uudelleen, jotta kotoutuja-asiakkaiden todellisesta tulkkauksen tarpeesta ei tulla tinkimään kustannussyistä. Kielellisten ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että asiakas, oleskeluluvan tyypistä tai kansalaisuudesta riippumatta, saa tarvitsemansa palvelut tulkatusti, jos niitä ei voi saada omalla äidinkielellä tai mikäli asiakkaan suomen tai ruotsin kielen taito ei ole riittävällä tasolla.

IOM kannattaa vaatimusta kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen monialaisen työryhmän asettamisesta. Eri viranomaisten, kolmannen sektorin toimijoiden ja muiden kotoutumisen edistämiseen suoraan tai epäsuoraan liittyvien tahojen yhteistyö on välttämätöntä kaksisuuntaisen kotoutumisen onnistumiseksi ja eri maahanmuuttajaryhmien yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseksi.

Lakiesitys mainitsee pykälässä 44 kunnan tehtäväksi oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisen kotoutumisen edistämässä. IOM pitää tärkeänä, että muillakin kuin kuntien ja hyvinvointialueiden kotoutumisen ammattilaisilla, kuten kuntien perus – ja julkisten palveluiden ammattilaisilla, on riittävä osaaminen maahanmuuttajien kohtaamisessa ja että erityisesti haavoittuvimpien ryhmien, kuten kiintiöpakolaisten vastaanottoon ja erityistarpeisiin liittyen on koulutusta ja osaamisen päivittämistä tarjolla. Lisäksi perustason monialaiset koulutukset tukevat moniammatillista, ylisektoraalista ja kokonaisvaltaista kotoutumisen edistämistä, yhteistyötä ja viestintää kunnissa ja alueilla. IOM:n kokemuksen mukaan kuntien peruspalveluissa on halua ja tarvetta saada perustason täydennyskoulutusta maahanmuuttajien kohtaamiseen ja kotoutumisen edistämiseen palveluissa.

Pykälässä 48 mainitaan hyvinvointialueiden tehtäväksi oman henkilöstönsä osaamisen kehittäminen kotoutumisen edistämässä. IOM pitää tärkeänä, että tämä vaatimus on kirjattu lakiehdotukseen, sillä hyvinvointialueille on tulossa eläköitymisen myötä myös paljon uusia sote-ammattilaisia, jotka työssään kohtaavat maahanmuuttajia. On ensiarvoisen tärkeää, että nämä ammattilaiset saavat riittävää koulutusta kieli- ja kulttuuritietoiseen työskentelyyn, mikä puolestaan edistää heidän asiakkaidensa nopeampaa kotoutumista.

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

-

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

van Treeck Tobias
Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM (International Organization for Migration)